

В.І. ВЕРНАДСЬКИЙ: ЖИТТЯ ТА ВЧЕННЯ ВИДАНОГО АКАДЕМІКА

Юсенко Ольга Іванівна ст. гр. 22-3

Науковий керівник:

к.п.п. викладач землевпорядних дисциплін

Русіна Н.Г.

ВСП «Рівненський коледж» НУБіП України

Вернадський В. І. – один із небагатьох учених-універсалів ХХ сторіччя. Він був мислителем і природознавцем найширшого профілю, одним із засновників геохімії і радіогеології, творцем біогеохімії, вчень про біосферу і ноосферу. Його внесок у науку відзначений численними преміями й обранням дійсним членом ряду світових академій наук і наукових товариств. Саме він був одним із творців і першим президентом Української академії наук.

Життя вченого було пов'язане з Україною, яку він досліджував, знав досконало і вважав своєю землею. Саме в полтавських Шишаках зародилося його вчення про живу речовину і біосферу.

Рід Вернадських має глибокі історичні корені і походить від литовського шляхтича Верна, який під час Визвольної війни 1648-1654 років перейшов на бік козацьких військ Б. Хмельницького. Народився Володимир Іванович Вернадський 28 лютого 1863 року в Петербурзі, у родині професора політичної економії і статистики Івана Васильовича Вернадського, який закінчив Київський університет і багато років у ньому викладав. Дитинство майбутнього вченого пройшло в Харкові, і глибоке відчуття українських коренів назавжди залишилося у душі юнака.

У 1881 році, закінчивши гімназію, Володимир поступає на природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету, де

займається мінералогією і кристалографією. Після закінчення університету із званням кандидата наук, залишається при ньому хранителем Мінералогічного кабінету для підготовки до професорства. У 1887 році молодий учений досліджує поклади фосфоритів у Смоленській губернії, а в наступному році відправляється у тривале закордонне відрядження до Мюнхену, де проходить стажування у видатного фахівця в галузі кристалографії П. Грота. Перебуваючи у Європі, В. Вернадський багато подорожує, працює в музеях і наукових установах, бере участь у роботі Міжнародного геологічного конгресу в Лондоні.

Знаменною науковою подією стала промова «Завдання дня в області радію», виголошена Вернадським 29 грудня 1910 року на загальних зборах Російської Академії наук, після якої навколо дослідника починає формуватися наукова школа, що орієнтувалася на комплексне застосування геологічних, хімічних і фізичних методів у вивченні порід, будови і еволюції Землі [1].

У 1920 році В. Вернадський обирається ректором Таврійського університету, у якому зібралися видатні вчені і мислителі В. Обручев, М. Андрусів, В. Луцицький, які тікали від більшовиків з Петрограда, Москви та Києва. На початку 1922 року Володимир Іванович призначається на посаду директора Державного радієвого інституту. Наступні п'ять років вчений перебуває у Франції по запрошенню Сорбонни, де читає курс лекцій з геохімії, викладає в Карловому університеті в Празі і веде велику науково-організаційну роботу.

З 1926 по 1935 роки Вернадський видає ряд монографій: «Нариси з геохімії» (1924 р.), «Біосфера» (1926 р.), «Біогеохімічні нариси. 1922-1932», організовує відділ живої речовини в АН СРСР, очолює Комісію з вивчення важкої води та працює над проблемою «життя в космосі». Вчений створює Біогеохімічну лабораторію під Ленінградом, діяльність якої розширила межі розуміння єдності процесів, що відбуваються на нашій планеті.

Видатний вчений В. І. Вернадський є академіком Російської і Української академії наук, членом-кореспондентом Паризької Академії, іноземним членом

Чехословацької і Югославської академій, Німецького хімічного товариства, Геологічного товариства Франції, Мінералогічних товариств США і Німеччини. Переїзд академіка до Москви зумовлений переведенням у 1935 році Біогеохімічної лабораторії. У Москві він готує рукопис книги «Наукова думка як планетарне явище» і в 1940 році приступає до написання чергового дослідження «Хімічна будова біосфери Землі і її оточення».

У березні 1943 року наукова громадськість відзначила 80-літній ювілей видатного вченого, тоді ж він став лауреатом Державної премії. У наступному році Академія наук СРСР заснувала премію імені В. Вернадського. 1 листопада 1944 року була опублікована остання стаття вченого «Кілька слів про біосферу», яка побачила світ при житті автора.

Помер Володимир Іванович Вернадський 6 січня 1945 року у своїй московській квартирі. У 1954-1960 роках були видані його «Вибрані твори» у п'яти томах та ряд окремих робіт: «Хімічна будова Землі і її оточення», «Думки натураліста» у 2-х томах, «Жива речовина», «Вибрані праці з історії науки», «Праці із загальної історії науки», «Філософські думки натураліста», «Наукова думка як планетарне явище». Перу В. Вернадського, крім наукових робіт, належать і філософські твори. В опублікованому щоденнику на одній із сторінок знайдено запис: «Ви знаєте, як мені дорога Україна і як глибоко українське відродження проникає в мій національний і власний світогляд... Я вірю в майбутнє...»[2].

З геніальною прозорливістю В. Вернадський передбачав науково-технічну революцію ХХ століття з усіма її наслідками для біосфери. Саме в пізнанні закономірностей розвитку біосфери і лежить ключ до розумного природокористування. У наші дні особливу актуальність здобуває вчення В. Вернадського про перехід біосфери в ноосферу, що може послужити основою фундаментальних досліджень екологічних проблем.

Людина повністю змінює образ Землі, у міру розвитку культури і поширення впливу культурного людства на планету. Земна поверхня

перетворюється у містах на культурну землю, яка різко змінює свої хімічні властивості.

В. Вернадський наполегливо підкреслював зв'язок планетних і космічних процесів. Він писав: «У нашому сторіччі біосфера одержує зовсім нове розуміння. Вона виявляється як планетарне явище космічного характеру. Людство як жива речовина нероздільно пов'язане з матеріально-енергетичними процесами визначеної геологічної оболонки Землі – з її біосферою. Воно не може фізично бути від неї незалежним на жодну хвилину». Тому очевидне прагнення наукової думки знайти єдність природних і соціально-історичних процесів, побачити і проаналізувати хід взаємного впливу. У цих цілях Вернадський виділив особливий етап розвитку біосфери, зв'язаний із соціальною діяльністю людини [3].

Немає сумніву, що протиріччя між технократичним і екологічним підходом людини до Землі і біосфери буде вирішено на користь останнього, тому що воно засновано на міцній теоретичній базі, що спирається на факти науки, яку Вернадський називав емпіричними узагальненнями.

Суспільство зобов'язане по іншому відноситися до природи: не боротися з нею, як це було в недавньому минулому, не ідеалізувати «доброчесну» цивілізовану рівновагу людини з природою, а послідовно поліпшувати свої взаємини з нею, сприяти удосконалюванню механізму цієї гігантської машини. Не можна відходити від геологічного розуміння біосфери і відповідно геологічного значення людського розуму. Це вже зовсім нове розуміння керуючої планетарної ролі людства. Людина – вершина космічної еволюції. Вернадський писав: «З появою на нашій планеті обдарованої розумом живої істоти, планета переходить у нову стадію своєї історії. Біосфера переходить у ноосферу» [4].

Людина виявляє цю свою здатність не стільки як джерело енергії чи маси, скільки у вигляді специфічного регулятора, що збуджує дію однієї сили природи проти іншої. Саме тут виникає і виявляється «хитрість розуму». Особливо яскраво і натхненно писав Вернадський про вплив людської

діяльності на природу в роботі «Кілька слів про ноосферу», створену в 1943 році: «Образ планети – біосфери – хімічно різко міняється людиною свідомо і головним чином несвідомо. Міняються людиною фізично і хімічно повітряна оболонка суші, усі її природні води. Крім того, людиною створюються нові види тварин і рослин». Вернадський підкреслював: «Наукова думка людства працює тільки в біосфері й у ході свого прояву зрештою перетворює її в ноосферу, геологічно охоплює її розумом».

Отже роботи, В. Вернадського є актуальними й для сьогодення. Адже, вплив людини на біосферу досяг глобальних масштабів, змінюючи кругообіг речовин і водний баланс планети, проводячи інтенсивний обробіток ґрунтів, змінюється рослинність і тваринний світ. Антропогенна діяльність створила нові токсичні джерела забруднення біосфери, що в кінцевому результаті може створити загрозу існування самої людини.

Взаємини Людини і Природи носять складний характер і мають потребу в ретельному і повному вивченні. Успіхи людства в споживанні природних ресурсів залежать від пізнання законів природи і вмілого «їхнього» використання. Людство як частина природи може існувати тільки в постійній взаємодії з нею, одержуючи все необхідне для життя [4]. Для подальшого свого існування йому необхідно піклуватися про збереження навколишнього середовища. І для цього необхідні ґрунтовні знання в галузі екології і широке їх застосування у всіх галузях людської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Багнюк В., Ситник К. "Я ніколи не жив самою лише наукою" до 140-ліття від дня народження Володимира Вернадського. // Дзеркало тижня. - 2003. - № 10 (435) 15021 березня. - С.3
2. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере // Успехи биологии. – 1944.
3. Гирич І. "Між російськими і українськими берегами. Володимир Вернадський і національне питання (у світлі щоденника 1917-1921 років)". // <http://litopys.org.ua/rizne/gyrych.htm>
3. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/biograf/23860/>
4. <http://ua.textreferat.com/referat-3201.html>